

Peter Carnavas: Az elefánt

Hórusz Könyvkiadó, 2017.

Csenki Éva

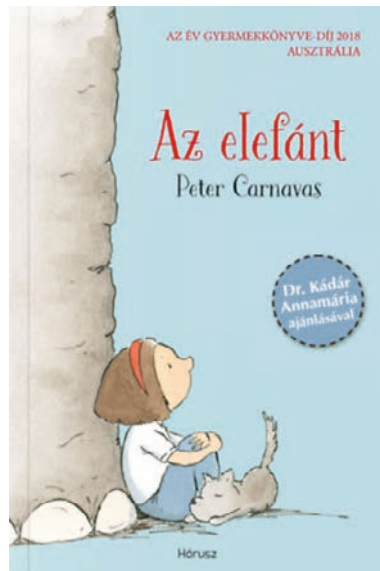
corvineva201705@gmail.com

Hódmezővásárhelyi Varga Tamás Általános Iskola

Peter Carnavas általános iskolai tanárként eredetileg a gyermekek számára írott műnek szánta *Az elefánt* című könyvet (1. ábra), amely Az év gyermekkönyve díjat is elnyerte 2018-ban, Ausztráliában. Az író pedagógusként, ezáltal hitelesen, a gyermeki lélektant jól ismerve vezeti végig az olvasót egy kislány gyász munkáján, ezzel segítséget nyújtva a veszteségek és a gyász feldolgozásában. A gyermekek halálhoz való viszonya az évszázadok alatt sokat változott, ennek legfőbb oka az emberi közösségek rendeződésében keresendő. A középkorban a családfogalom ismeretlen volt, az élet nyilvánosan zajlott, a gyermekek is részesei voltak mindenféle rituáléknak. A halott mosdatásán, virrasztásán, temetésén keresztül mindent láttak, ennél fogva az életük részévé vált a halál. Viszont napjainkban már az is egyre ritkább, hogy a gyermekek többgenerációs lakásokban éljenek együtt a nagyszülőkkel, ahol átörökíthetnék a hagyományokat, gyászritusokat. Az életvitelünk megváltozásával a halál is egyre inkább intézményi keretek közé szorult, ezért a gyermekek számára mindezek titkok maradnak. Mindennek ellenére a gyermekeket ösztönösen, már óvodáskortól foglalkoztatja a halál és az elmúlás. Sőt 4 éves kor felett többségük már konkrét kérdéseket tesz fel a szüleinek a halállal kapcsolatban. „*És most mi lesz veled? Tudod, mi lesz veled? Mondd el nekem, ha tudod! Minden, ami él, változik, és egy idő múlva átalakul, a cipőd elszakad, kinövöd a ruháidat. Te is felnősz, megöregszel, mindenki megöregszik egyszer. Néha a fiatalok is meghalnak: betegségben, balesetben, háborúban. És vannak, akik éhen halnak. Az életet védeni kell. Ha már nem él az ember, eltemetjük a madarakat, kutyákat, a macskákat is*” (Polcz, 1993. 48. o.).

Nagy Mária Ilona (2005) *A gyermek és a halál* című könyvében három szakaszra osztja a gyermekek halálhoz való viszonyát. Az első szakasz a 2–5 éves korban jellemző *animista* gondolkodás. A gyermekek ekkor még nem értik a halál véglegességét és visszafordíthatatlanságát sem. Az alvást és a mozdulatlan állapotot párhuzamba állítják a halállal, de úgy gondolják, hogy a halottak a sírban élnek tovább, ott érzik a virágok illatát stb. Ahogy az életkor növekedésével ez a felfogás átalakul, úgy társítanak egyre kevesebb életfunkciót a halottnak. A második szakaszba a *perszónifikáló* felfogás tartozik, ami 5–9 éves korra tehető. Elmondhatjuk, hogy ez a leggyakoribb típus, ami az egész gyermekkorra jellemző lehet, de leginkább ebben az életkorban jelenik meg. Itt már elkülönül az élő és a halott, de a világ dualizmusa még nem teljes, még felülírja az

énközpontúság. Ebből következik, hogy a világban az énen kívüli dolgok személyes jelleget öltenek, így a halál is. Ezért gyakran előfordul, hogy például a gyermekek képzeletében a „kaszás ember” mint, egy külön személy jelenik meg. Végül a *reális* szakasz következik, ami a 9–12 éves kort jellemzi, a gyermekek ekkor már tudják, hogy a halál a testi működések megszűnésével egyenlő. Gondolkodásuk már nagyban hasonlít a felnőttekéhez, értik a biológiai elmúlást, viszont ennek lelki része még titok marad számukra, s erről csak szimbólumokban tudnak beszélni, gondolkodni. Ezért van kiemelkedően fontos szerepe a gyermekek életében a meséknek, hisz a mese szimbolikusan és a legegyszerűbb formában beszél a problémákról (Nagy, 2005). Dr. Kádár Annamária pszichológus meseterapeuta a gyermekek érzelmiintelligencia-fejlődésének kulcsát a mesékben látja. Tanulmányai igazolják, hogy konfliktusainkat és veszteségeinket is csak akkor tudjuk feldolgozni, ha képesek vagyunk felismerni magunk és mások érzelmeit. *Az elefánt* című könyvet ezért is az ő ajánlásával adták ki. Már a könyv előlapja is felkeltetheti az érdeklődést, és árulkodó lehet a mű mondandójáról, de az olvasó csak a könyv elolvasása után

1. ábra: *Az elefánt* magyar kiadásának borítója

kap egy újabb aha élményt a grafikától. A fejezetek illusztrációi is különleges emléket idéző fekete-fehérek, az író ezáltal teszi könnyebben feldolgozhatóvá ezt a kényes témát. Egy Olivia nevű kislány mindennapjain keresztül fed fel olyan tabutémákat, mint a szülő halála és a depresszió. S bár a szövegtérben semmi sincs túlmagyarázva, mégis hamar kiderül, hogy a két fogalom nagyban különbözik egymástól. Legfőképpen abban, hogy a gyásznak iránya van.

A gyermeki perspektíván keresztül, lépésenként vezeti végig az olvasót, fokozatosan minden egyes fejezetben csak annyit elárulva, amennyit a főszereplő lát és megoszt velünk. A fejezetek újabb és újabb megküzdési stratégiákat tárnak elénk, amelyek közül az olvasó biztosan talál olyat, amely szembesíti a saját „szürke elefántjával”. Például a közös rituálék: ebben a történetben az *egymás mellett* című dal, amit az iskolából hazafelé Olivia együtt énekel a nagypapájával, illetve a *lila hátizsák*, ami több egy táskánál, hisz a kislány tudja, ha ezzel érkezik érte a nagypapája, akkor valamiféle meglepetés várja. Továbbá a barátság az összetartozás ereje *Artúr* személyében, aki segít Olivíának kifejezni háláját a nagypapája iránt, és ennek köszönhetően a nagypapa is képes lesz hangot adni az érzelmeinek, és nem titkolni meggyőződését sem. Ezek mindmind segítenek az olvasónak hasonló helyzetben megoldásokat találni. A szöveg apró impressziókkal érzékelteti, hogy a depresszió hogyan nyilvánul meg a mindennapokban. A kislány – depressziója miatt – csupán egy „árnyékembert” érzékel az apjából: egy gépiesen ismétlődő cselekvéssort, kifejezéstelen arcot, monoton rágást, semmibe meredő tekintetet, reflexszerű napi fejszimítást... Ennek oka az, hogy a gyermek megrekedt, fixálódott a gyászfeldolgozás valamely szakaszában.

A család az elsődleges szociális színtér, a gyermek itt kapja az első képét a világról és saját magáról, sőt mintákat is a veszteségek feldolgozásához. Ebben a történetben Olivia a nagypapájától kapja a segítséget a gyással való megküzdéséhez. Ő az, aki megmutatja az élet apró örömeit, feltárja neki a világ színeit, és ott, ahol megreked a szó, ahol már nem működik a verbális kommunikáció, megjelennek az emléktárgyak. Ezek segítségével sikerül felidézni az elvesztett édesanya alakját, így megvalósul a gyászfolyamat fontos eleme, az integráció. Rávilágít arra, hogy a generációk közötti különbségek bizonyos esetekben hidak lehetnek, melyeken közösen, közös erővel tudunk csak átjutni. Tanító, segítő könyvként ajánlom e művet a kedves olvasó figyelmébe, bár a veszteségekről, a megküzdésről szól, mégis a pozitív világlátást tükrözi. A könyv kapukat nyit a tabutémák előtt, így családi és oktatási környezetben egyaránt kiváló segítséget nyújt, továbbá a pedagógusok bátran használhatják akár prevenciók céllal is. „*A meseterápiában nem a mese gyógyít. Még egyetlen mese sem gyógyított meg senkit. Abban a változási, fejlődési folyamatban, valamint létezési és gondolkodási módban van a gyógyító erő, amit a mese elindít. A cselekvésre való hajlandóságban és képességben, amit a mese pusztán aktivizál. A rejtett lehetőségek meglátásában. Abban a világlátásban, amelynek alapja a gondolat, a szó és a tett egysége: azt mondjuk, amit gondolunk, és azt tesszük, amit mondunk.*” (Boldizsár)

Irodalom

Boldizsár Ildikó-citátum. *Citatum.hu*, <https://www.citatum.hu/idezet/99269> (2021. június 30.)

Nagy Mária Ilona (2005): *A gyermek és a halál*. Pont Kiadó, Budapest.

Polcz Alainé (1993): *Meghalok én is?* Századvég Kiadó, Budapest.